

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 18. novembra 1898.

Politiški oddelek.

Gorupova ustanova in nje pomen.

Veledušni slovenski mecen gospod Josip Gorup, kateremu se ima slovenski narod zahvaliti za premnoge znatne žrtve v najrazličnejše kulturne in gospodarske namene, kateri je daroval že ogromne svote za napravo različnih ustanov in šolskih zavodov, je povodom cesarjeve vladarske petdesetletnice zopet položil veliko svoto na altar domovinski, daroval je 30.000 gld. kot glavnico za napravo štirih ustanov, katere se bodo podeljevale štirim obiskovalcem slovenske narodnosti kake trgovinske akademije.

S čutili najpresrčnejše hvaležnosti je ves slovenski narod pozdravil ta novi dobrotvorni čin svojega velikega mecena, o čigar neusahljivi dobroti priča ta nova ustanova. Z radostjo tolmačimo tudi mi ta čutila plemenitemu rodoljubi, ki je novič na tako sijajen način dokazal svojo ljubezen in svojo skrb za slovenski narod in iz dna duše mu kličemo: Hvala in slava!

Gorupova ustanova pa ni obudila v nas samo čutil hvaležnosti, obudila je v nas tudi druge misli in sicer misli, katere so vredne, da se o njih razpravlja.

Nova ustanova, za katero se imamo zahvaliti gospodu Josipu Gorupu, je namenjena tistim slovenskim mladeničem, kateri so se posvetili trgovskemu stanu in se zanj pripravljajo na najvišjem zavodu, ki je trgovstvu namenjen, na trgovski akademiji, kjer jim je dana prilika, da si pridobe največje in najpopolnejše trgovsko znanje.

Ni dvoma, da se je gospod Gorup po dobrem preišljevanju in uvaževanju odločil, posvetiti v ta namen svoj jubilejski dar, da je to ukrenil s posebnim ozirom na razmere našega naroda in z ozirom na njegove potrebe.

Slovenci smo majhen narod, a vse naše dosedanje gibanje je merilo samo na to, da si zagotovimo narodno ekistenco in da svojemu jeziku priborimo tisto veljavo v šoli, v uradih in v javnem življenju, vsled kateri bi nam bilo zagotovljeno narodno življenje in napredovanje sled tega smo vse svoje delovanje osredotočili na pridobitev šolstva, na pridobitev slovenskih učiteljev in profesorjev ter slovenskih uradnikov vseh vrst. Nihče ne bo trdil, da to ni bilo dobro, koristno in važno, a isto tako ne bo nihče trdil, da je to jedina naša naloga. Morda -je krivo to, da v našem javnem življenju nosijo zvonec iz večine sicer vsega spoštovanja vredni, delavni in vneti rodoljubi, kateri pa nimajo pravega pogleda v realnost, sodobno gospodarsko življenje in pravega smisla za veliko gospodarsko evolucijo, v kateri se nahajamo.

Devetnajsto stoletje je s svojimi velikanskimi izumi, s prometnimi sredstvi in osredotočenjem gospodarskih sil naredilo konec starodobni uredbi gospodarskega življenja in produkcijo in trgovino postavilo na novo stališče. Slovenci se tega še prav ne zavedamo, še ne vidimo prav dobro, da se produkcija čedalje bolj osredotočuje v velikih tovarnah, trgovina pa v velikih kupčijskih podjetjih, dasi sami čutimo, kako mala rokodelska produkcija gineva in hira in kako malo trgovstvo polagoma umira.

Ta svetovni proces, ki se ne da z umetnimi sredstvi ustaviti, zadeva tudi nas in bo prav gotovo predru-gačil tudi naše razmere, a ko bi ž njim ne računali, ko bi se ne pripravili na to, da bomo tudi mi v tej struji veslali, utegne biti izvršitev te evolucije usodnega pomena tudi za našo narodno stvar. Posledica bi namreč mogla biti, da pride vsa velika trgovina in industrija v tuje roke, slovenski narod pa bi postal narod malih kmetovalcev in uradnikov. Ali more tak narod ohraniti svojo individualnost, svoj jezik in svoje običaje v takih gospodarskih razmerah, kakršne prav gotovo nastanejo, to je vprašanje, na katero ni težko odgovoriti.

Slovenski narod potrebuje srednjega stanu in trgovec in industrijalec sta jedro vsacega srednjega stanu. Če prideta trgovina in industrija v tuje roke, zgubljal se bodo zaslužki slovenskih rok v tujih blagajnah in naša slovenska domovina postane eksploacijsko polje tujih, nam sovražnih elementov, kateri se ne bodo zadovoljevali samo z zaslužkom, ampak si bodo svoje stališče hoteli olajšati s kruto germanizacijo.

Že sedaj je velika industrija in velika trgovina na Slovenskem večinoma v nemških in v italijanskih rokah. Slovenci imamo jako malo večjih trgovcev in obrtnikov, le jako malo trgovski popolnoma izobraženih mož, tako da niso samo podjetniki tujci, ampak da so tudi njihovi uradniki tujega rodu in nam sovražnega mišljenja.

Ti oziri, ta uvaževanja so napotila našega mecena, da je svojo velikodušno ustanovo namenil tistim Slovencom, ki obiskujejo slovensko trgovinsko akademijo. S tem ni samo pokazal, kaj nam je storiti, da se ubranimo velike nevarnosti, katera nam preti od gospodarske preosnove, ki se pripravlja po vsem svetu, ampak je tudi dejanski omogočil, da začnemo delati tudi na tem polju.

Popolnoma svojega smotra ne dosežemo prej, dokler ne dobimo svoje lastne trgovinske šole in sicer v narodovem središču, v Ljubljani. Samo taka trgovinska šola bi dejala slovenskemu trgovskemu naraščanju priliko, pridobiti si vsestransko in temeljito občno in strokovno omiko, samo taka šola bi nam dala toliko močij, da bi mogli sčasoma izpodriniti tujce, kateri se zdaj mej nami šopirijo in v zahvalo za lepi zaslužek, ki jim ga dajemo, še našo narodnost zatirajo.

Ustanovitev trgovinske šole je jedna najnujnejših narodnih in gospodarskih potreb, a ustanovitvi te šole smo se prav vsled Gorupove ustanove znatno približali. Tisti mladeniči, katerim omogoči Gorupova ustanova, da izvrše študije na trgovski akademiji, bodo gotovo z veseljem prevzeli učiteljska mesta na trgovski šoli v Ljubljani, če ne vsi, pa vsaj jeden ali drugi, a čim bodo potrebne učiteljske moči na razpolaganje, se bo morala mestna občina ljubljanska nemudoma lotiti ustanovitve trgovske šole.

V tem tiči veliki pomen nove žrtve, katero je na domovinski altar položil plemenit mož, mož, katerega nam je kakor nalašč naklonila božja previdnost, mecen gospod Josip Gorup, čigar ime bo vedno z zlatimi črkami zapisano v zgodovini slovenskega naroda.

Graško nadsodišče in Slovenci.

Velika borba, katero smo bili Slovenci prisiljeni voditi proti graškemu nadsodišču, ki je slovenskim strankam in njihovim zastopnikom branilo, razpravljati pri vzklicnih razpravah v svojem jeziku, je končana in sicer za nas ugodno.

Niti trenotek nismo dvomili, da se stvar dožene v našem smislu. Slovenski juristi so jasno in neovržno do-

kazali, da nam po zakonih in predpisih gre ta pravica, a vzlic tem pravosodno ministerstvo ni hotelo kratkim potom odrediti, da mora graško nadsodišče o slovenskih pravnih slovenski razpravljati, ampak je prepustilo najvišjemu sodišču, da razsodi v stvari.

Najvišje sodišče je v takozvani plenisimarni seji, katere so se poleg predsednika dr. plem. Stremayrja udeležili vsi senatni predsedniki in vsi dvorni svetniki sklenilo spoznati, da je graško nadsodišče kršilo zakone in naredbe, ko je prepovedalo slovensko razpravljanje in je razsodilo, da je graško nadsodišče dolžno o slovenskih pravnih zadevah razpravljati v slovenskem jeziku.

Dosegli smo torej svojo, v zakonih zajemalno pravico in ves krik in ropot naših nasprotnikov nam je ne odvzame, dasi se ta krik in ropot razlega po celi državi.

Razsodba najvišjega sodišča je eminentno principijelna. Ni je smatrati za razsodbo v jednom posameznem slučaju, kakor so jo poskušali tolmačiti trabantje grofa Gleispacha, graškega višjesodnega predsednika, ampak smatrati jo je za normativno določbo, kateri se bo moralo tudi graško nadsodišče brezpogojno ukloniti, naj se že grofu Gleispachu in višjesodnim svetnikom všeč ali ne.

Vsled te razsodbe pa zadene pravosodno ministerstvo dolžnost, da poskrbi kar treba, da se bodo slovenske obravnave tudi res vršile pred graškim nadsodiščem. Sedaj je to skoro nemogoče. Pri graškem nadsodišču ogromna večina višjesodnih svetnikov ni zmožna slovenskega jezika ali k večjemu le nezadostno. Prav malo je višjesodnih svetnikov, kateri bi bili sposobni, razumeti slovensko obrnavo.

Ker se bode moralo odslej o slovenskih pravnih zadevah slovenski razpravljati, nastane neizogibna potreba, da se za take razprave ustanovi poseben senat, čigar člani bodo slovenskega jezika popolnoma zmožni ter sposobni razsojati na podlagi ustnih slovenskih razprav. Tak senat je bivši pravosodni minister grof Schönborn z naredbo z dne 3. februarija 1890 ustanovil za nemške pravde, dasi so vsi višjesodni svetniki pri graškem nadsodišču zmožni nemškega jezika, in takšen senat, ki je v Gradcu še vse bolj potreben, kakor v Pragi, zahtevamo sedaj tudi Slovenci, ker vidimo samo v njem jamstvo, da se bo o slovenskih pravnih pravnih pravilno in zakonito razsojevalo, kajti jezikovno nesposobni uradniki tega tudi kraj najboljše volje ne morejo storiti.

Politični pregled.

— Državni zbor. V sredo so se zopet začele seje. Na vrsto so prišli predlogi, naj se obtoži bivše Badenijevo ministerstvo, ker je v burnih dnevih meseca novembra l. l. poklicalo policijo v poslansko zbornico in dalo nekatere poslance iz zbornice odstraniti. Nemška opozicija je za to razpravo delala velike priprave, misleč, da se zopet zgodi tako, kakor letos na spomlad, ko so nekateri člani raznih slovenskih strank bili odsotni in je bil sprejet obtožni predlog pri prvem branju, a je sprejetje izgubilo veljavnost, ker je vlada zaključila zasedanje drž. zbora.